

ניצחון לגמרי שונה הוא כשהמנצח יודע לנצל את חילו ונשקו של האויב עצמו נגדו, כי אז אין כל סיכוי שהאויב יוכל להפיל את שונאו, כי ככל אשר יגביר חייליו ככה תגדל תבוסתו מאחר שעצם חילו מופנה נגד עצמו... היצר הרע נקרא 'שפת שקר' כי נשקו העיקרי הוא כח השקר... אילו ניצח יעקב אבינו את היצר בכח האמת לבד לא היה נצחונו בטוח. עכשיו שניצחות בכוח השקר עצמו – על ידי "מרמה" שהיא אליבא דאמת "חכמתא" בהיותה לגמרי לשם שמים - נעשה נצחונו מוחלט....

פרשת וישלח – מידת האמת

אחיו אני ברמאות

1. בראשית פרק לד

(יג) וַיֵּלֶן בְּיַד יַעֲקֹב אֶת-שֵׁלֶם וְאֶת-זִמְזוֹר אָבְיוּ בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אִשְׁרָיִם טָמְאִים אֶת דִּינָה אֹחֹתָם: (יד) וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם לֹא נוֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַתּוֹת אֶת-אֹחֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר-לָנוּ עֵרְוָה כִּי זֹרְפָה הִיא לָנוּ: רש"י

(יג) במרמה – בחכמה: אשך טמא – הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה לחותם:

2. מזרחי (רא"ם) בראשית פרק לד

כלומר ומאחר שטמא ועשה הנבלה הזאת בישראל, צריך להשתמש עמו בזאת התשובה ואין זו רמאות אלא חכמה.

3. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד א

ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא, והלא בן אחות אביה הוא! אלא, אמר לה: מינסבת לי (תנשא לי)? אמרה ליה: אין (כן), מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה (אבא רמאי ולא תוכל לו) . אמר לה: מאי רמאותיה (מה הרמאות שיעשה לי)? אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסבא לי מקמה (יש לי אחות מבוגרת ממני ולא יחתן אותי לפני). אמר לה: אחיו אני ברמאות. [אל:] ומי שרי להו לצדיקי לסנווי ברמאותא (האם מותר לצדיק ללכת ברמאות) ? אין (כן), עם נבר תתבר ועם עקש תתפל.

4. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד א

אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפל. פי' דשרי להו לצדיקי למיעבד טצדקי דאפשר להו לאזדהורי מרמאותא דרמאי, אבל לרמיינהו במידי אחרני אסור.

5. שפתי צדיקים בראשית פרשת וישא

ומה שפרש"י בפסוק (כט, יב) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא אחיו אני ברמאות, אין פירושו כמשמעו שאמר אחיו אני לעשות רמאות כמו הוא והיה הצדיק כרשע, חלילה לומר כן ... אלא ודאי כן פרושו של רש"י אחיו אני ברמאות ר"ל בעסק הרמאות שאוכל אני להבין כל הרמאות שלו ולשנות על פי חכמה שלי.

"גניבת" הברכות – מאבק מול היצר הרע

6. בראשית פרק כז

(לד) וַיֹּאמֶר בָּא אֲזוּיָהּ בְּמִרְמָה (תרגום בחכמה) וַיִּקְוֹ בְּרַכְתָּהּ:

7. שפת אמת בראשית פרשת תולדות

ענין יעקב שלקח הברכות במרמה והוטב בעיני הש"י יש ללמוד מזה כי כדי להשיג האמת באמת רשאי לעשות ע"י ערמה. כמ"ש רז"ל הוי ערום ביראה. פירש"י ז"ל להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו. כיון שעיקר הרצון לבוא להאמת אינו בכלל שקר ואדרכא זה תיקון השקר... כיון שע"י השקר בא להאמת מתקן השקר כנ"ל. ובוודאי בעוה"ז שנק' עלמא דשיקרא הי' כוונת הקדוש ברוך הוא לבוא להאמת ע"ז דוקא. וע"י נקודה אמיתית שבלב אדם יוכל לעמוד נגד חבילות של שקר

8. מכתב מאלהו חלק 1 עמוד 19

הנה אמרו בזהר שהנחש הקדמני, שהוא ישפת שקר, הביא את כל הקללות לעולם על ידי השקר והערמה שהטעה בהם את האדם ואשתו בן עדן, ובה מנע את הברכות מן העולם; ואי אפשר להחזירן כראוי אלא במידתו... ונראה לומר ששני מיני ניצחונות ישנם בעולם. יש מתגבר על האויב וגם מדכאו, אך קיימת הסכנה שבמשך הזמן האויב המנוצח יגביר חיילים ולבסוף יביס את מנוצחו.

להתנהל ברמאות צריך נקיות גדולה

9. בראשית פרק כז פסוק יב

אוּלַי (מאים) יִשְׁעֵי אָבִי וְהִיטֵי בְעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבְאֵתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בְרָכָה:

בראשית פרק טז פסוק ב

וְהָאָמֶר שְׂרָי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֲצָרְנִי יִקְוֶה מִלְּדַת בְּאֵנָה אֶל-שְׂפֹזֹתַי אוּלַי (מאים) אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שְׂרָי:

בראשית פרק לב

(יב) הַצִּילְנִי נָא מִיַּד אֲזוּי מִיַּד עֵשָׂן כִּי-יָרָא אֶנְכִּי אֲתוֹ פֶּן (דלמא) יִבְאֵא וְהִכְנִי אִם עַל-בָּנָיִם:

בראשית פרק כד

(לכ) וַאֲמַר אֶל-אֲדָמִי אָלִי (מאים) לֹא-תִלְכֶּה הָאִשָּׁה אֲזוּרִי:

רש"י בראשית פרק כד

(לט) אלני לא תלך האסקה – אלני כחזק, נת היתה לו לחלעזר והיה מחזק למלא עילה שיאמר לו הצרכים לפנות אליו להשיאו צוח, אמר לו הצרכים בני צורך ואתה אכור, ואין אכור מדבק בצורך:

10. דרך עץ חיים

גם בדבריו של יעקב אנו מוצאים רמז לאי הנוחות הרבה שחש באותה עת. שכן כאשר ניסה להתחמק מבקשת אמו, אמר לה: "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע, והבאתי עלי קללה ולא ברכה" שהרי המילה "אולי" מסמלת תקוה וציפייה, כך אנו רואים גם לגבי שרה שנתנה את הגר לאברהם וקיוותה "אולי איבנה ממנה"...

11. בראשית פרק כז

(יג) וְהָאָמֶר לוֹ אֲמֹו עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנִי אֶךָ שְׂמַע בְּקוֹלִי וְכָף קוּזִילִי:

תרגום

ואמרת ליה אמיה עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך ברי (נאמר לי בנבואה שלא תבוא עליך קללה בני)

12. דעת תורה תולדות קעג

כל מה שעשה כאן יעקב והלך היה זה הכל רק לשמוע בקול רבקה, כי ידע כי כל מה שדיברה אליו הנה זה מטעם נבואה, ואם כן הרי היה זה עליו מעשה מצוה ודאי לעשות ככל אשר אמרה אליו אמו. אלא שמ"מ עשה כל מה שבכחו למעט את השקר, ועל כן אמר בלשון דמישמע בתרי אנפין, והוא לימוד גדול למעשה

13. בראשית פרק לא, ב-ג

(ב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינָנו עִמּוֹ כְּתַמוּל שְׁלֵשׁוּם: (ג) וַיֹּאמֶר ה' אֵל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֲרִיץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְנוּחֶיךָ וְאֵהִיה עִמָּךְ:

14. אור החיים בראשית פרק לא פסוק ב

וירא יעקב וגו' ויאמר ה' אל יעקב. צריך לדעת מה קשר ושייכות לב' מקראות הללו: אכן כוונת הכתוב היא להקדים ב' דברים שמסיבתם עשה יעקב מה שעשה שברח בלא ידיעת לבן, שזולת זה לא היה הולך בלא ידיעת לבן, או עדיין היה מתעכב שם ימים ... ואם לא היתה באה אליו הנבואה ללכת הגם שהיה שומע דברי בני לבן לא היה ממהר ללכת באותו זמן עד שיתחכם לקחת רצונו באורך הימים אז יפרד ממנו...

גם כשהותר לרמות יש לברוח מהשקר כמה שאפשר

15. רש"י בראשית פרק כז

(יט) אנכי עשו ככוך – אנכי המביא לך, ועשו הוא ככוך:

16. בראשית פרק לג פסוק יד

יַעֲבֵר-נָא אֲדָמִי לְפָנַי עֲבְדוּ וְאֲנִי אֲתַנְהִלָּה לְאִפְטִי לְרָגֶל הַמְלֹאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וְלְרָגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר-אָבֵא אֶל-אֲדָמִי שְׂעִירָה:

24. רש"י בראשית פרק כז
(יט) אנכי עשו כבודך – אנכי המציא לך, ועשו הוא כבודך:

25. גור אריה בראשית פרק כט פסוק כה
פירוש הא דכתיב "ויהי בבקר והנה היא לאה" והלא אף בלילה היא לאה, דאין לומר שפירוש הכתוב שבבוקר ראה שהיא לאה, דאם כן לכתוב ויהי בבוקר ויאמר אל לבן מה זאת עשית ותו לא, אלא ודאי הכי פירושו "והנה היא לאה" - בבקר, אבל בלילה לא, היתה לאה, לפי שמסרה לה הסימנין, וקיימא לן דסימנין דאורייתא, והוי סימן מובהק, ולפיכך בלילה הרי היא רחל לענין דינא לסמוך עליו:

26. איוב פרק לד פסוק יא
כי פעל אדם ישלם לו וכארוז איש ימצאנו:
מצודת דוד

(יא) כי פועל אדם – כפי פועל האדם כן ישלם לו אם טוב ואם רע וכפי אורח איש כן זמין לו

27. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כה עמוד ב
מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.

28. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן מא
...ומקשים דהלא בזה גופא זה גדול מזה, שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו, ואיך אמר לא מפני שזה גדול מזה, ומביא בשם הגה"צ ר' ישראל סלאנטער ז"ל, כי באמת מצינו במדה זו מחלוקת ב"ש וב"ה, כידוע ששמאי היה קפדן, והלל היה ענוותן וסבלן, ודעתו הקדושה של שמאי היתה שכן הוא לרצון להבורא להתנהג בקפדנות ולא למחול על כבוד התורה וכו' ולא כן דעת ב"ה... וכבר אמרו חז"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים הן וכו', ובודאי בערך השכר אשר יקבלו הלל ותלמידיו על התנהגותם בסבלנות, כזה ממש יקבלו ב"ש על התנהגותם בקפדנות וכו', והנה ר"א שהיה מתלמידי ב"ש כידוע אחז צדיק זה דרכו בתומו לעשות כדעתו ודעת רבו להיות קפדן ור"ע שהי' מתלמידי ב"ה אחז דרך רבותיו ודעתו להעביר על מדותיו, ולפי"ז הנוכל לומר כי ר"ע היה יותר צדיק מר"א באחזו מדת הסבלנות? לא ולא ח"ו, ורק לענין מעשה שאירע אז בעצירת גשמים על חטא הדור, והיו צריכים להעברת פשע, אשר זה למעביר על מדותיו כביכול יחשב, יותר נתקבלה אז תפלת ר"ע, משום דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכו', וזאת היא כוונת הקדוש ברוך הוא, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו, לזאת נתקבל עתה תפלתו יותר מר"א כי בזה הפעם היו צריכין לכך עכ"ד

29. אור החיים בראשית פרק כט
ויהי בערב וגו'. צער גדול גרם בהטעת הצדיק וגרם פיזור תוקף הקדושה, וצא ולמד (זהר וישלח קע"ו) כי זה סיבה שנעקרה קדושת הבכור אשר בו יתקבצו מלכות וכהונה ושקל כפול בירושה, ולצד המעשה שחשב יעקב ברחל ועשה פעולתו בלאה נתפזרו בחיני' הקדושה ותחלש גבורת הקודש:

30. משיבת נפש בראשית פרק ג רבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא נולד למשפחת רבנים ידועה סביב שנת ר' (1440) באלוס שבגבול צרפת-גרמניה ועתה בעונש זה אבאר תשובה נכונה, כי פשיטא רחמנא ליבא בעי והעושה עבירה לשמה גדול ממצוה שלא לשמה, ואין ספק שכר טוב לרבקה ולפנינה בע"ה ובעוה"ז, אכן בכדי שלא יכשלו בהן רבים ללכת בעקבותיהם בלתי ידוע בין טוב לרע, יגיעם אל עונש מפורסם שלא ילמדו ההמון ללמוד ממעשיהם....

רש"י

עד אשר אבא אל אדני שעירה – הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות. אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימחין עד צואי אצלו, והוא לא הלך. ואימתי ילך, בימי המשחה, שנאמר (עובדיה א' כא) ועלו מושעיים צהר איון לשפוט את הר עשו.

17. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג עמוד ב
אמר שמואל: בהני תלת מילי עבידי רבנן דמישנו במלייהו: במסכת (יש צידק מסכת פלוני סדורה צניקא או לאו, ואף על גב שסדורה היא לו – יאמר לו לאו, ומדת ענוה היא.) ובפוריא (שימשת מטתך, יאמר לאו, מדת כניעות הוא.) ובאושפיזא (שאלוהו על אושפיזו אם קבלו צדכר פניס יפות, ואמר לאו – מדת טובה היא, כדי שלא יקפלו צו צני אדם שאינו מהוגגן לזכא תמיד עליו, ויכלו את ממנו.)

18. בניהו בן יהוידע (בן איש חי)
ונ"ל בס"ד דגם בהני מילי אין מוציאים מפייהם שקר גמור, אלא עבידי המצאה של סגנון דברים, שישבו דברים הסובלים שני פירושים, דהשומע יבין הדברים במשמעות השקר, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת, וכיוצא בזה מצינו אצל מרע"ה, כששאלו השטן תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, א"ל מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, דנזהר להשיב דבר דמשתמע לתרי אפי, שלא אמר לא נתן לי תורה, אלא אתה מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, שבלבו כיון לומר אתה אומר שנתן לך, מה אני שיתן לי לבדי, כי לישראל נתנה ואני בכללם

19. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז עמוד א
אמר לי ההוא מרבנן... ורב טביומי שמיה, דאי הווי יהבי ליה כל הללי דעלמא (מרגליות טובות) לא הוה משני בדיבוריה זימנא חדא איקלעי (רב טביומי) לההוא אתרא, וקושטא שמיה, ולא הווי משני בדיבוריה, ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה. נסיבי איתתא מינהון, והווי לי תרתין בנין מינה. יומא חד הוה יתבא דביתתו וקא חייפא רישה, אתאי שיבבתה טרפא אדשא. סבר: לאו אורח ארעא, אמר לה: ליתא הכא. שכיבו ליה תרתין בנין. אתו אינישי דאתרא לקמיה, אמרו ליה: מאי האי? אמר להו: הכי הוה מעשה. אמרו ליה: במטותא מינך, פוק מאתריך, ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינישי.

20. חשוקי חמד עבודה זרה דף כה עמוד ב
הרי חזינן מהכא שרב טביומי שהיה איש האמת, שלא היה משנה בשום אופן בדיבורו, אמר שאשתו איננה, כיון שאינו צנוע לומר שהוא חופפת את ראשה, ומ"מ את הסגולה של האמת איבד, ומתו לו שני בניו, חזינן שאף שמותר לשנות, מ"מ אם אפשר להשמש עדיף.

בדרך שאדם הולך בה מולכים אותו

21. בראשית פרק כט
(כג) ויהי בערב ויקחו את-לילה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה:
(כד) ויתן לבן ליה את-זקפה שפוזתו ללילה בתו שפוזתו: (כה) ויהי בבקר והנה-הוא לאה ויאמר אל-לבן בזה-זאת עשית לי הלא ברזל עבדתי עמך וקמה רמיתני:

22. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרק כט
מדרש כל הלילה היו משוררין אותו הקוראים הא לייא הא לייא ולמחר כשראה שהיא לאה אמר בודאי זהו שהיו משוררין הא לייא שהיו מרמזין לי שהיא לאה ואמר לה רמאיתא בת רמאי בלילה קראתי לך רחל וענית לי השתא קרינא לך לאה ועניי לי אמרה ליה גבר דלית ליה תלמידיו אבוך קרי לך עשו וענית ליה קרא לך יעקב וענית ליה. כלומר ממך למדתי זה הרמאות ואבוך ענה בך שאמר בא אחיך במרמה ...

23. מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף כג עמוד א
אלא ע"כ שמסירת הסימנין שקיעה ללא להודיעם ליעקב הם הטעו את יעקב שלא להכירה כקול כמו שהטעו סימני עשר הידים את יחזק שלא הכיר את יעקב כקול

ראשית עלינו להתבונן היטב בדברי השפ"א ולראות שכל דבריו מכוונים לדברים של יראת שמים. פשוט שאין השפת אמת מתכוון שבכל עניני העולם הזה נתנהל בשקר, שהרי אחרת נמחוק את האיסור המפורש בתורה "מדבר שקר תרחק". אלא שעדין דבריו קשים מאד, שהרי כמעט כל דבר אפשר לדחוף לתוך המושג "יראת שמים", לדוגמא, אולי מותר לרמות בענייני פרנסה כדי שנוכל לשבת וללמוד בישיבה, או לשלוח את הילדים לתלמודי תורה ולישיבות. ואולי האמירה שכל הדתיים תחמנים באמת נכונה כי אצלם אין ספק שהכל "לשם שמים". ואולי גם מותר לרמות בחנות תכשיטים כדי לקנות לאשה שרשרת יפה משום ששלום בית גם הוא סניף של יראת שמים???

הצצה בדברי המכתב מאליהו שופכים לנו מעט אור על הסוגיא. בזוהר הקדוש מכנים את הנחש הקדמוני "שפת שקר", משום שהוא הביא את כל הקללות לעולם על ידי שקר והערמה ואין שום אפשרות להחזירן כראוי, אלא במידתו! ומבאר הרב דסלר שבעולם יש שני מיני ניצחונות: 1. התגברות על האויב ודיכוי בעזרת כלים חיצוניים. 2. התגברות על האויב בעזרת הכלים של האויב בעצמו. ההבדל בין שני הניצחונות שכאשר מתגברים על האויב באמצעים שאינם שייכים לאויב, יתכן והניצחון הוא זמני, שהרי ברגע שהאויב ישפר את האמצעים שלו הוא יוכל לגבור על מנצחו, לעומת האפשרות השנייה שהניצחון הוא על ידי הכלים של האויב, לעולם האויב לא יוכל להתגבר על מנצחו, משום שאין לו כלים לנצחו שהרי הכלים שלו עצמו ניצחו אותו. היצר הרע נקרא 'שפת שקר' כי נשקו העיקרי הוא בכוח השקר עצמו – על ידי "מרמה" שהיא אליבא דאמת "חכמתא" שבהיותה לגמרי לשם שמים נעשה נצחון מוחלט.

כעת אנו מבינים שכל ההיתר להשתמש ברמאות שהיא חכמה הוא רק בהתמודדות מול היצר הרע. כשיעקב לוקח את הברכות במרמה כלומר בחכמה, הוא אינו מרמה את יצחק אלא מרמה את עשו. עשו הוא היצר הרע, ולתקופה מסוימת הצליח להטעות את יצחק אביו – "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו" ומבאר רש"י "שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו". רבקה שבילדותה הכירה מקרוב את כל הרמאים, הבינה בחכמתה שכדי לנצח את היצר הרע אין ברירה אלא להשתמש בכלים שלו עצמו, היא קוראת ליעקב וההמשך ידוע. נמצא שמעשה הרמאות כלל לא היה מופנה כלפי יצחק אלא כלפי עשו. נכון, בפועל מי שרומה היה יצחק, אך כל זה משום שהוא היה הצינור להופעת הברכות האלוקות וכיון שלא היתה שום אפשרות לקבל את הברכות באופן מוחלט אלא על ידי מרמה, יצא שבפועל רימו את יצחק.

אך, גם עדין, כשם שעשו היה יצור אנושי והגדירו אותו יצר הרע, יכול כל אדם להגדיר את חברו ליצר הרע ולרמות אותו וכן יכול כל אדם להגדיר את המדינה 'מעשה שטן' ולרמות בכל דרך אפשרית כדי להשיג תקציבים.

סליחה שנאריך קצת במלל, אך משום שהדברים מאד עדינים ואנו עוסקים כן באיסור תורה של "מדבר שקר תרחק" אין ברירה אלא להאריך ולבאר את הדברים.

סיכום- פרשת וישלח – מידת האמת

אחיו אני ברמאות

1-2 – שכם מטמא את דיני

ה בת יעקב. בני יעקב חוזרים מן השדה ורואים את אשר נעשה, "ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה!". חמור אביו של שכם בא לדבר עם בני יעקב כדי לשכנע אותם שדינה תתחתן עם בנו. חמור מסיים את ההרצאה ועכשיו מגיע תורם של בני יעקב – "ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו, אשר טמא את דינה אחותם". רש"י מפרש שהמילה "במרמה" פירושה "בחכמה" ואומר עוד, שהכתוב מעיד שלא היה רמיה שהרי טמא את דינה אחותם. ומפרש הרא"ם שמאחר שטמא ועשה הנבלה הזאת בישראל, צריך להשתמש באותו מטבע, ואין זו רמאות אלא חכמה!

3-5 – מהיכן למדו הבנים להתנהג בחכמה מול מרמה? כמובן התפוח לא נופל רחוק מהעץ והשורש לכך היה יעקב. בשעה שיעקב רואה את רחל ושואל אותה אם היא תרצה להנשא לו, רחל לא מהססת ואומרת כן! אבל היא מזהירה את יעקב ואומרת לו שאבא שלה רמאי וזה לא עומד להיות פשוט כמו שהוא חושב. יעקב שואל: "במה הוא ירמה אותי?" רחל עונה: "יש לי אחות גדולה והוא לא יתן לי להתחתן לפניו. יעקב שומע ואומר לה אל תדאגי אחיו אני ברמאות. רחל נדהמה מהתשובה ושאלה: "וכי מותר לצדיק להשתמש ברמאות?" ויעקב עונה: "כן!" ו"מביא" ראה מספר שמואל שם נאמר "עם נבר תתבר ועם עיקש תתפל". הרבה אנשים מאד אוהבים את המקור הזה ומשתמשים בו ב"הידור" כדי לתת לעצמם היתר להשתמש בכלי הרמאות, אבל הריטב"א מבאר שההיתר הוא רק בדבר שהרמאי מרמה, אבל בדבר אחר לא. כלומר, אם בא אליך אדם ומנסה לסחוט ממך כסף, ואתה יודע שהוא מרמה אותך, במקרה הספציפי הזה מותר לך להתנהל איתו בחכמה כדי להינצל מהרמאות, אבל לבוא ולרמות אדם בדבר שהוא כלל לא מרמה אותנו רק בגלל שפעם רימה אותנו ופגע בנו, ואפילו עשה זאת בתדירות גבוהה אסור! וכך ביאר גם בעל ה'שפתי צדיקים' שאחיו אני ברמאות הכוונה דוקא בעסק הרמאות, כדי שנוכל להבין כל הרמאות שלו ולשנות על פי החכמה שלנו.

"גניבת" הברכות – מאבק מול היצר הרע

6-8 – כשם שאת המרמה של בני יעקב מתרגם התרגום 'חכמה'. כך כשיצחק אומר לעשו "בא אחיך במרמה" מתרגם התרגום 'חכמה'. לכאורה על פי הכלל שהסברנו, שההיתר להתנהל ברמאות הוא דוקא מול הרמאי ובדבר שהוא מרמה אותו, יש לתמוה כיצד יתכן שיעקב מרמה את יצחק, הרי יצחק ודאי לא נהג עם יעקב ברמאות. הקושיא מתעצמת כאשר אנו מתבוננים בדברי השפ"א שמדבריו משמע שההיתר רחב הרבה יותר – "כדי להשיג האמת באמת רשאים לעשות ע"י ערמה! וכראיה מביא השפ"א את דברי הגמרא "הוי ערום ביראה" ומפרש רש"י שמותר להערים בכל מיני ערמה בשביל יראת בוראו. והטעם לכל זה משום שיעיקר הרצון לבוא להאמת אינו בכלל שקר ואדרבא זה תיקון השקר! ובוודאי בעולם הזה שנקרא עלמא דשיקרא, כוונת הקב"ה שנבוא לאמת על ידי זה דוקא!

איפה עובר הגבול? מתי נדע לקבוע האם באמת אנו מתקנים את השקר, או שמא מקלקלים את האמת? וכן האם אנו יכולים לקבוע בעצמנו מה מגמתנו?

אולם יש מקור אחד שלכאורה מצינו שהמילה "אולי" מתפרשת במשמעות של חשש. כאשר אליעזר עבד אברהם מגולל את סיפור מציאת רבקה לפני לבן ובתואל הוא משתף אותם גם בשיחה שהיתה לו עם אברהם אדונו לפי היציאה לדרך – "ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי". בפשטות משמעות המילה אולי היא 'חשש' שמא לא תלך האשה אחרי. אך התרגום מתרגם "מאים" כפי שתרגם אצל שרה כשאמר "אולי אבנה ממנה". אלא שרש"י במקום מבאר שהמילה אולי כתיבה בכתוב חסר "אלי" כדי להורות על כוונתו הפנימית של אליעזר. "בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו" וכעת הכל מובן מדוע גם כאן המילה "אולי" משמעותה היא תקוה וייחול ולא חשש. והדברים נפלאים!!!! (את הדיוק הנפלא הזה ראיתי בספר דרך עץ חיים)

מכל הנ"ל אנו למדים שיעקב הרגיש חוסר נוחות גדולה מכל הצורך להשתמש ברמאות זו מול אביו, עד כדי כך שבתוך תוכו קיווה וייחל שכל הסיפור יתפוצץ ואביו יגלה את המזימה וכל הרמאות לא תצא לפועל. הרגשה זו של יעקב מלמדת אותנו שהאדם הנקי והשלם, גם כאשר הוא נזקק להשתמש בכלי הרמאות, התחושה שמלווה אותו היא אינה תחושה חיובית אלא תחושה קשה ומכאן נלמד על עצמנו, שאם אנו מרגישים בנוח לרמות יתכן ויש בכך עדות שכל הרמאות שלנו יש בה הרבה פניות שאינן טהורות.

11-12 – בנוסף עלינו להתבונן ולראות מה הדבר העיקרי שדחף את יעקב להשתמש ברמאות מול אביו. רבקה אומרת ליעקב "...עלי קללתך בני..." ובתרגום מתרגם "אתאמר בנבואה דלא ליייתן לוטיא עלך ברי", כלומר, נאמר לי בנבואה שלא תבוא עליך קללה, ובמילים אחרות נאמר לי בנבואה שזה מה שצריך לעשות. על פי באור זה מבאר ר' ירוחם ממיר בספרו 'דעת תורה' שכל הסיבה שיעקב עושה מה שעושה הוא משום שידע שכל דברי אמו נאמרו לה בנבואה.

13-14 - מקום נוסף בו ראינו שיעקב פועל כביכול במרמה רק לאחר שהוא מקבל את משמיו, בשעה שהוא בורח מלבן. יעקב רואה שפני לבן אינם כתמול שלשום "וירא יעקב את פני לבן והנה אינו עמו כתמול שלשום" ומיד לאחר מכן אומר ה' ליעקב: "...שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך". האו"ח הקדוש מבאר שסמיכות שני הפסוקים האלו באו להורות שיעקב בורח מחמת צירוף של שני הדברים, גם ראות פני לבן שאינם כתמול שלשום וגם מחמת הציווי האלוהי. אילו ה' לא היה מתגלה ליעקב, יעקב, למרות פני לבן, לא היה בורח!!

מכאן אנו למדים שגם כאשר כבר הותר להשתמש בכלי הרמאות, כל זמן שיעקב לא מקבל מסרים אלוהיים ברורים הוא לא משתמש בכלי זה מחשש שמא יעשה שימוש לא נכון. נכון שהיום אין לנו נבואה אבל כפי שכבר כתבנו יש לנו תלמידי חכמים ולפני שאנו מכריעים כיצד לפעול נגד הרמאים ונגד מוסדות שונים עלינו ללכת ולהיוועץ בחכמים. מבלי זה קשה מאד לפעול מתוך נקיות הלכתית ונקיות רוחנית.

השאלות הן רבות: 1. האם מותר להעלים מס. 2. האם מותר לשלם במזומן בלי קבלה. 3. האם מותר לעבוד ללא תלוש משכורת. 4. האם מותר לרשום שעות של הגבר על האשה כדי לקבל הנחה במעון. 5. האם מותר להכנס עם ת"ז של מישהו אחר בביקורת של משרד הדתות. וכו' וכו'. בשיעור זה וגם בשיעור אחר לא נענה על השאלות האלו וכפי שכתבנו כל אחד ישאל את רבותיו

לפני שנגיע למוסדות המדינה נטפל קודם באנשים שעומדים מולנו. במשא ומתן לעולם אין לנו שום היתר להשתמש ברמאות, אלא רק באופן, שכאשר מרמים אותנו, **באותו דבר** אנו יכולים להשתמש בחכמה כדי להנצל מהרמאות. בהמשך הדף נראה כיצד בפועל ניתן להשתמש בחכמה.

מול מוסדות המדינה אנו צריכים להיזהר לא להשתמש בשני כובעים. יש כאלו שבשבילים מדינת ישראל היא מעשה שטן, עשו הרשע ועוד כמה דברים. כיון שאין אלו אלא דברי הבל ושטות לא נתעסק עם דעה זו בשיעור. אנו לעומת זאת סוברים שמדינת ישראל היא התחלתא דגאולה ומאת ה' היתה כל זאת. כיון שזו ההגדרה שלנו לא יתכן שנתיר לרמות את מוסדות המדינה כדי להוציא כספים בטענה שאנו חותרים לאמת שהרי כל היתר הוא רק מול יצר הרע ולא מול יצר הטוב. אך עדין ניתן לבא ולומר, אמנם רמאותו של יעקב באה כדי ל"גנוב" את הברכות מעשו, אך בסופו של דבר הרמאות עצמה היתה מופנית אל יצחק אביו וגם כאן נוכל לומר, נכון, המדינה היא מהלך אלוהי אבל "הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון" ואין ברירה אלא להשתמש ברמאות מול אותם קטגורין! אודה על האמת שגם אני מסתבך ולא נראה לי שנצא עם משהו ברור לגמרי, אבל יתכן שבמקום שיש ארגונים מפוקפקים שכל מגמתם ורצונם לפגוע בתורת ישראל, ובארץ ישראל והם מושכים כספים כדי להעצים את כל מפעלם הרע, במקרה כזה יש מקום לומר "אחיו אני ברמאות" ולעשות פעולות שיגרמו לכספים לעבור לצד הנכון. אני יודע שהדברים שנכתבים כאן מסוכנים וכמובן שלמעשה כל אחד ישאל את רבו כיצד לנהוג. אולם מה שכן ברור הוא שבמקום והכספים לא הולכים לאותם ארגונים מפוקפקים אלא שהם גם לא מגיעים אלינו, קשה למצוא היתר לדווח נתונים שקריים כדי למשוך את הכסף אלינו. הטענה: "אבל כולם עושים ככה" אינה נראית לי טענה הלכתית וגם כאן למעשה כל אחד ישאל את רבו....

לפני שנעבור לשלב הבא אכתוב לכם דברים שחמי הרב אברהם גרנביץ' כתב לי כשראה את השיעור: אמת ושקר הם לא מה היתה המציאות או מה לא היתה, אלא רצון ה' הוא האמת וההיפך הוא השקר. לפי זה אם המדינה היא רצון ה', ודאי אין לרמות, שאז זה היפך רצון ה'!

להתנהל ברמאות צריך נקיות גדולה

9-10 – גם במקום שמצאנו היתר להתנהג בחכמה מול הרמאי יש לבחון היטב האם ההתנהלות הזו באה ממקום נקי לשם שמים או שמא מעורב כאן פניות אישיות.

כשיעקב שומע את ההוראה של אמו ללבוש את בגדי עשו ולקחת את הברכות הוא אומר "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע..." התרגום מפרש את המילה "אולי" 'מאים'. כדי להבין את כוונת התרגום נסתכל בעוד מקום שנאמר "אולי". שרה אומרת לאברהם "...הנה נא עצרני...בא אל שפחתי אולי אבנה ממנה...". גם כאן מתרגם התרגום "מאים". כשם שמשמעות המילה "אולי" אצל שרה היא ייחול ותקוה, כך גם צריך לומר אצל יעקב שבאומרו לאמו "אולי ימושני אבי" כוונתו שהוא מייחל לכך שאביו יגלה את המרמה והיא לא תצא לפועל. אנו חייבים לומר כך שהרי בשני המקומות האלו התרגום מתרגם את המילה "אולי" באותו אופן ואצל שרה אי אפשר לבאר את המילה "אולי" באופן אחר. כאשר התורה רוצה לומר ביטוי של חשש ולא ביטוי של ייחול ותקוה, היא משתמשת בביטוי "פן" כפי שאומר יעקב בפרשתנו "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בני".

בדרך שאדם רוצה לילך בה מולכים אותו

יש אנשים שמנהלים את חייהם על המרמה. גם כאשר הם מוצאים התרים הלכתיים ללכת בדרך זו עליהם לדעת את ההשלכות.

21-22 – התורה מתארת איך לבן מרמה את יעקב ובמקום להביא לו את רחל הוא מביא לו את לאה ורק למחרת בבוקר מגלה יעקב את אשר נעשה לו. בתורה לא מסופר על חילופי דברים שהיה בין יעקב ללאה, אבל המדרש חושף בפנינו דו שיח מאד טעון. יעקב אמר ללאה: "את רמאת בת רמאי שהרי בלילה קראתי לך רחל וענית לי, עכשיו אני קורא לך לאה ואת עונה לי! לאה משיבה ליעקב: אני תלמידה שלך, אתה הרבי שלי! ממך למדתי לרמות כך! שהרי אבא שלך קרא לך עשו וענית לו, קרא לך יעקב וענית לו ועוד אביך העיד בך שרימית אותו שנאמר "בא אחיך במרמה". מהדו שיח הקשה הזה אנו למדים שכביכול ההתנהלות עם יעקב במציאות היא בדיוק כפי שהוא מנהיג את עצמו במציאות וכשם שהוא השתמש בכלי הרמאות כדי להשיג את הברכות כך גם הנהיגו מלמעלה שבית ישראל יבנה באופן של רמאות.

23-26 – המהרש"א תמה כיצד יעקב לא גילה שהכניסו לו את לאה, הרי קולה של לאה היה שונה מקולה של רחל ומתוך שמסירת הסימנים הם שהטעו אותו, כלומר באמת הקול היה שונה, אבל כיון שלא ידעה את הסימנים שמסר יעקב לרחל, חשב יעקב שהוא לא מזהה את הקול היטב ועל אף הקול השונה היה בטוח שזו רחל. המהרש"א ממשיך וכותב שהטעיית הסימנים הם כמו שהטעה יעקב את יצחק בסימן שער הידיים עד שיצחק אומר "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו. שוב אנו רואים איך ההתנהלות שמתנהלים עם יעקב הים בדיוק באותו אופן שהוא התנהל עם יצחק אביו. ואם כל זה לא מספיק נחזור שוב לאמירה של יעקב "אנכי עשו בכורך" ומפרש רשי "אנכי המביא לך ועשו הוא בכורך". כפי שהסברנו קודם, בלשון זה יעקב ניסה כמה שיותר להתרחק מהשקר ולהסתדר טוב מבחינה הלכתית. המהר"ל בספרו גור אריה מקשה על הנאמר "ויהי בבוקר והנה היא לאה", לכאורה תמוה שהרי גם בלילה היתה לאה, רק שיעקב לא ידע זאת וחשב שזו רחל? ותיירץ שכוונת התורה לומר שבאמת אצל יעקב, מבחינה הלכתית, בלילה היה ללאה דין של רחל, שהרי יעקב מסר לה סימנים וקיימא לן שעל סימנים ניתן לסמוך מהתורה וכיון שיעקב סמך עצמו על הסימנים נמצא שמבחינה הלכתית היתה זו רחל. נכון שלומר "אנכי עשו בכורך" יש בכך שתי משמעויות אבל באותה מידה גם למסירת סימנים יכולות להיות שתי משמעויות ובדרך שבחר יעקב ללכת כך הלכו גם איתו! וכפי שאמר איוב: "כי פעל אדם ישלם לו וכאורח איש ימצאנו" וביאר המצודות שכפי שיפעל האדם וינהיג את אורחות חייו במציאות כן ישלמו לו אם לטוב ואם לרע.

גם כשהותר לרמות יש לברוח מהשקר כמה שאפשר
15-16 – לאחר שראינו שיעקב הולך "לרמות" את אביו בלב כבד ורק לאחר שהבין שכך קיבלה רבקה בנבואה, עלינו להתבונן גם באופן הרמאות של יעקב. כשיצחק שואל את יעקב "מי אתה בני" יעקב עונה "אנכי עשו בכורך" ומבאר רש"י שיעקב אומר משפט שניתן לפרשו כך: "אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך". לשם מה יעקב מתפתל ולא עונה בפשטות כן? והתשובה היא שאנו מתרחקים מהשקר כמה שאפשר וגם אם הותר לרמות אנו נשתדל כמה שיותר לעשות זאת ללא שקר מובהק.

בפרשתנו אנו רואים שכאשר עשו מזמין את יעקב ללכת עמו – "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך", יעקב מסביר לו שהוא הולך יותר לאט ואינו רוצה לעכב אותו ו"בעז"ה יגיע יותר מאוחר "אל אדוני שעירה". רש"י מבאר שמצד ליעקב לא היתה כל כוונה לבוא לשעיר אלא שיעקב חשש שמא עשו בכל זאת רוצה להרע לו, לכן אמר לו שיבוא לשעיר כדי שעשו יחכה מלהרע לו עד שעיר ובפועל יעקב כלל לא יגיע וכך ינצל. אך לכאורה אמרנו שגם כאשר אומרים שקר יש להמנע מלהוציא שקר מפורש מהפה ואם כן כיצד יעקב אומר לעשו שיבוא לשעיר כשאין כוונתו כלל לבוא? אלא שרש"י מבאר שבאמת בימות המשיח בני יעקב יבואו לשעיר שנאמר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

17-19 – בגמרא מובא שיש שלושה דברים שניתן לשנות בדיבור: 1. במסכת – כאשר שואלים אדם על מסכת מסוימת אם סדורה לפניו יאמר לא והתירו זו מחמת ענווה. 2. בפוריא – כאשר שואלים אדם אם שימש מיטתו יאמר לא, מחמת צניעות. 3. אושפיזא – כאשר שואלים אדם איך היה הארוח אצל פלוני אלמוני יאמר שלא היה משהו כדי שלא יגרום להרבה אנשים להתעלק על אותו אדם (צריך לעיין איך הותר הדבר הזה מצד לשון הרע שהרי מדברי רש"י משמע שניתן לומר שלא קיבלו אותו בסבר פנים יפות ולכאורה דבר זה פוגע באותם אנשים, אולי אפשר לומר שמדובר באנשים שהם עלוקות ויודעים שבעל הבית ישמח אם יאמרו להם שלא כדאי להכנס אליו...)

הבן איש חי בספרו בניהו בן יהוידע מבאר, שודאי אין כוונת חז"ל שאדם יוציא מפיו שקר גמור, אלא יאמר סגנון דברים באופן כזה שניתן יהיה לפרשו לשני פנים, כלומר שהשומע יבין הדברים במשמעות שקר, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת.

בגמרא סנהדרין מסופר על רב טביומי שאמר שגם אם היו מביאים לו כל אבנים ומרגליות שבעולם הוא לא היה משנה בדיבורו משום מעשה שהיה. פעם נקלע למקום בשם קושטא (אמת). מקום זה נקרא קושטא משום שבני אותה העיר לא היו משנים בדיבורם ובשכר זה לא מת שם איש טרם זמנו. רב טביומי הגיע לעיר קושטא והתחתן עם אחת מבנות העיר. יום אחד אשתו חפפה את ראשה ובאותה שעה דפקה אחת מתושבי העיר על הדלת וביקשה את אשתו של רב טביומי. רב טביומי סבר שאין זה דרך ארץ לומר שהיא חופפת את ראשה ואמר שאשתו אינה כאן. בסמוך למאורע זה מתו לרב טביומי שני בנים. באו אנשי המקום לברר כיצד יתכן שמתו בעירם שני בנים טרם זמנם וכששמעו מרב טביומי את הסיפור ביקשו ממנו שיצא מהעיר כדי שלא ישלח המות בשאר אנשי העיר.

מסיפור זה למד הרב זילברשטיין שאף, שעל פי ההלכה יש מקומות בהם מותר לשנות, מ"מ אם אפשר להשטט עדיף.

חברים יקרים!

בני יעקב עונים לשכם וחמור במרמה כלומר בחכמה משום שכדי לחשוף את השקר של הרמאי ולברר את האמת צריך להשתמש באותן כלים. בני יעקב לומדים זאת מאביהם שמול מעשי הרמייה של לבן התנהג גם הוא בחכמה כדי לחשוף את האמת.

ההיתר להשתמש ברמאות (חכמה) מול הרמאי הוא רק מול מעשה הרמייה אבל להתנהל עם רמאי במרמה גם במקום שהוא לא מרמה אסור.

יעקב אבינו מרמה את יצחק אביו בנטילת הברכות משום שעשו הוא היצר הרע. כדי לנצח את היצר באופן מוחלט עלינו להשתמש באותן כלים בהם משתמש היצר.

הפיתוי להשתמש ברמאות הוא גדול מאד, מי שהולך בישרות עלול "להפסיד" הרבה מאד כסף. התרים הלכתיים אפשר למצוא, אבל עלינו לדעת שכשם שיעקב יודע שנטילת הברכות במרמה זה רצון ה' ואפילו הכי עושה זאת בלב כבד, כך מי שמצא היתר להשתמש ברמייה צריך לחוש תחושת כבדות ואם לא חש יתכן שיש לו הרבה פניות והמעשה לא טהור לגמרי.

מי שבחר ללכת בדרך הרמאות המותרת על פי ההלכה, עליו לקחת בחשבון שבמידה שהוא מודד כך מודדים לו ואם במהלך חייו הוא נתקל באנשים רבים שמרמים אותו אל לו לכעוס, אלא לקבל את הדין באהבה מתוך הבנה שהוא הביא על עצמו את אורח החיים הזה.

הערה: אין להסיק מסקנות הלכתיות מהשיעור. כל מטרתו בשיעור זה היא לברר מבחינה רוחנית מהי מרמה אסורה ומהי מרמה מותרת וההשלכות שלה. בשאלות מעשיות כל אחד ישאל את רבו כיצד לפעול בסיטואציות בהם הוא נתקל בחיים.

שבת שלום!

27-28 – את היסוד שכפי הדרך בה אדם בוחר לנהל את חייו כך מתנהלים אתו, רואים אנו יפה מהסיפור הבא המובא במסכת תענית. פעם אחת בשנת בצורת ירד רבי אליעזר לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד ר"ע אחריו ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. התחיל חכמים לרנן על כך שר"ע נענה ורבי אליעזר לא נענה. יצאה בת קול ואמרה: "לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו.

בש"ת ציץ אליעזר הקשה כיצד אמרה הבת קול "לא מפני שזה גדול מזה", הרי מיד במשפט הבא אמרה "מפני שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר" ולכאורה די בנתון זה כדי להכתיר את ר"ע כגדול מר"א? ותירץ בשם ר' ישראל סלאנטער שבמידת "מעביר על מידותיו" מצאנו מחלוקת של הלל ושמאי שידוע ששמאי היה קפדן והלל היה ענוותן. שמאי סבר שהאופן הנכון לעבודת הבורא היא בדרך הקפדנות ולא למחול על כבוד תורה ואילו הלל סבר שיותר נכון לעבוד את הבורא באופן של סובלנות וכבר אמרו חז"ל אלו ואלו דברי אלוקים חיים. ר' אליעזר היה מתלמידי ב"ש ואחז בשיטתם ור"ע היה מלמידי ב"ה ואחז בשיטתם וכשם שאין אנו אומרים שב"ה גדולים מב"ש, כך אין אנו אומרים על ר"ע שהוא גדול מר"א, ואם כן נשאלת השאלה מדוע ר"ע נענה ואילו ר"א גם לאחר עשרים וארבע ברכות לא נענה? אלא שבמקרה הספציפי של עצירת גשמים עם ישראל היה זקוק לרחמי שמים ולסובלנות מצד ריבונו של עולם וכיון שאורח חייו של ר"ע היה "מעביר על מידותיו", הופיע הקב"ה את מידת "מעביר על מידותיו" דרך ר"ע ולא דרך ר"א. מכאן אנו למדים דבר גדול. ההתנהלות שמתנהל הקב"ה עם האדם היא באותו אופן בה מתנהל האדם בעולם. ומכאן עלינו להסיק שגם כאשר אדם בוחר כשיטת חיים ללכת בדרך של רמאות הנקראת חכמה עליו לדעת שלכל דבר יש מחיר ומן השמים התנהלו איתו באותו אופן. בעקבות מעשה הרמאות של יעקב בנטילת הברכות, היה צריך יעקב להתמודד יום יום עם מעשי רמיה שונים – "ויהי בבוקר והנה היא לאה", ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים", "ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתונת בנך היא אם לא". יעקב גם משלם מחיר רוחני. האו"ח הקדוש מסביר שבאותו לילה שיעקב היה עם לאה נתעברה לאה בראובן, אך כיון שבשעת התשמיש דעתו של יעקב היתה על רחל דבר זה פגם בולד ונעקרה ממנו הקדושה והפסיד את הבכורה ומעלותיה.

30- – לכאורה יש להקשות קושיא גדולה, מסתבר לומר שאם לאדם יש שיטת חיים מסוימת ובאופן חד פעמי הוא חורג ממנה ומתנהל באופן אחר, הנהגת הבורא איתו תהיה כשיטת חייו ולא כהתנהלות החד פעמית ואם כן, הרי ראינו כמה יעקב רצה להימנע מלרמות את אביו, ואילו לא היה יודע על הנבואה שקיבלה אמו יתכן וכלל לא היה עושה את מה שעשה, וכן אילו לא היה מקבל נבואה לברוך מלבן, לא היה בורח מבלי לומר שלום ואם כן מדוע בכל זאת אנו רואים שמן השמים התנהלו עם יעקב במטבע הרמאות? אלא שמדברי ה'משיבת נפש' ניתן לומר שבאמת מצד הדין לא היה צריך להתנהל עם יעקב בזה האופן, אך כיון שהתורה היא ספר הוראה וחייב אדם לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", יש חשש שהאדם ילמד מההתנהלות החד פעמית של יעקב וישתמש בהתנהלות זו כשיטת חיים. ומשום חשש זה יעקב סבל רבות ממעשי רמיה שונים כדי ללמד את ההמון שאם הם יבחרו בדרך הרמאות המותרת על פי ההלכה כך יתנהלו איתם מן השמים!

